

Sektionen för socialtjänst och jämställdhet
Ove Ledin
Avdelningen för juridik
Alexandra Lindberg
Sektionen för ekonomisk analys
Joanna Hägg

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande - SOU 2024:30 En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) instämmer i hög utsträckning i regeringens och utredningens bedömning att det behövs tidigare, tydligare, mer kraftfulla och långsiktiga insatser både från socialtjänsten och andra aktörer för att bryta den negativa utvecklingen med barn och unga som involveras i gängkriminalitet och organiserad brottslighet. SKR anser dock att detta bäst uppnås genom andra åtgärder än de förslag som utredningen lämnar.
- SKR avstyrker förslaget om en ny statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga i sin helhet, och lyfter i stället fram alternativa statliga åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt kan svara upp mot de utmaningar som idag finns i arbetet med målgruppen.
- SKR vill understryka att den kritik mot utredningens förslag som framförs i yttrandet inte är en produkt av reflexmässigt avståndstagande mot förslag med betydande påverkan på den kommunala självstyrelsen, utan är resultatet av omfattande dialog med landets socialtjänster och noggrant övervägande av vad som framstår som mest lämpligt i alla led.
- SKR anser inte att utredningen har påvisat varför just införandet av en ny statlig ordning under ledning av en ny statlig myndighet skulle vara en proportionerlig, ändamålsenlig och effektiv åtgärd för att det angivna syftet med förslagen ska uppnås.
- SKR anser inte att behovet är att ge en ny myndighet rätt att fatta beslut om insatser, utan att det som är av avgörande betydelse är att stärka socialtjänstens förutsättningar att tillhandahålla insatser som är i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och av god kvalitet.

- SKR anser att regeringen bör se över om en nationell statlig aktör kan ansvara för att de insatser som Socialstyrelsen rekommenderar mot normbrytande beteende och återfall i brott tillgängliggörs, tillhandahålls och utbildas i. Regeringskansliet kan lämpligen studera hur Norge har arbetat med detta.
- SKR anser att den föreslagna ordningen kommer att leda till omfattande merarbete i form av dubbelreglering och parallella processer i flera led, något som tvärtom förslagets syfte riskerar att leda till otydlighet både för målgrupp och profession samt att bli kostsamt och ineffektivt.
- SKR anser att det bör framgå av lag, inte en förordning, vilka insatser enligt socialtjänstlagen som Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) kan besluta om ska ingå i en handlingsplan om brottsförebyggande åtgärder. SKR anser också att det måste framgå att handlingsplanen måste utgå från vad socialnämnden har möjlighet att faktiskt verkställa.
- SKR delar inte utredningens bedömning att det är MUK som behöver ytterligare verktyg än de som socialtjänsten har att tillgå idag för att kunna arbeta effektivt med de barn och unga som ingår i målgruppen, utan anser att sådana eventuella befogenheter ska ges till socialnämnden.
- SKR anser att det saknas skäl för att ge MUK rätt att anmoda socialnämnden att ta ställning till behovet av en ansökan om vård enligt LVU.
- SKR instämmer med utredningen att socialtjänstens uppföljning av insatser behöver utökas, förstärkas och utvecklas, men anser att det finns andra sätt för staten att stärka uppföljningen än en ny statlig ordning där Kriminalvården eller MUK följer upp delvis samma saker som socialnämnden och IVO redan har ansvar för.
- SKR anser att nya uppgifter för kommunerna bör finansieras via en permanent reglering av det generella statsbidraget. Utredningens förslag om en övergångslösning med ett riktat bidrag för att säkerställa att nivån på den permanenta regleringen blir rätt förutsätter att de administrativa kostnaderna för hanteringen minimeras och att det framgår hur och när den permanenta regleringen ska göras.
- SKR anser inte att utredningen har beaktat den kommunala finansieringsprincipen i förslaget alla delar. SKR anser att staten ska finansiera de insatser som staten – via MUK - beslutar om för att säkerställa att kommunerna kan finansiera detta med annat än skattehöjningar eller neddragning av annan verksamhet.
- SKR anser inte att utredningen i enlighet med direktiven allsidigt och grundligt har belyst konsekvenserna av de förslag som lämnas, och inte heller beaktat proportionalitetsprincipen i relation till den

betydande inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär.

Allmänna synpunkter

Utvecklingen med att allt yngre barn involveras i allt grövre organiserad brottslighet är förfärande. Det finns anledning till självkritik hos landets socialtjänster likväl som hos andra aktörer när det gäller vad som har gjorts och i vilken takt för att möta samhällsutvecklingen med organiserad och gängrelaterad brottslighet och risken för att barn och unga involveras i detta. Nya angrepps- och arbetssätt behövs, både inom socialtjänsten och hos andra. Polisen i Stockholm har till exempel under 2024 uppgett att upplärningsprocenten har ökat från under 15 procent till drygt 70 procent när det gäller brott kopplade till den pågående våldsvågen i regionen. Den positiva utvecklingen uppges vara resultatet av både ökade resurser och förändrade arbetssätt, som att brotten har börjat utredas i kluster och i samarbete med olika polisregioner.

Socialtjänstens arbete med att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet och organiserad brottslighet behöver också förändras och förstärkas. Insatser till barn, unga och vårdnadshavare i riskzon måste sättas in tidigare, mer intensivt och vara i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. De måste också följas upp på ett mer strukturerat och långsiktigt sätt än vad som görs idag. Samtidigt måste det understrykas att socialtjänsten endast är en samhällets många aktörer som måste medverka för att vända den negativa utvecklingen. Det måste finnas en rimlig förväntansbild på vad socialtjänsten kan uppnå i arbetet med många gånger omotiverade och motvilliga barn, unga och vårdnadshavare.

SKR delar alltså regeringens bedömning att mycket måste göras på ett annat sätt än idag. SKR anser dock inte att förslaget att införa en ordning motsvarande de danska ungdomskriminalitetsnämnderna i Sverige är rätt väg att gå. Förslaget kan svårigen bedömas som proportionerligt, ändamålsenligt och effektivt. Det riskerar i stället att sluka stora resurser genom att ge upphov till omfattande dubbelreglering och parallella processer, vilket tvärtemot syftet med reformen riskerar att leda till otydlighet för både målgrupp och profession. Förslaget riskerar därutöver att både underkänna och underminera socialtjänstens roll och kompetens, något som vore förödande givet den tillitsbrist som redan finns gentemot socialtjänsten. Det finns också en risk för att kraften och potentialen i den pågående omställningen mot en ny socialtjänstlag och nya arbetssätt när det gäller tidiga, förebyggande insatser för barn och unga påverkas negativt genom en ordning där den lokala socialtjänstens mandat inskränks. SKR vill därför i yttrandet lyfta fram alternativa statliga åtgärder för att stärka socialtjänstens arbete med målgruppen.

SKR har under utredningens genomförande och i remissförfarandet fört dialog med och inhämtat synpunkter från företrädare för ett stort antal kommuner och socialtjänster. Utredningen hade också en referensgrupp med representanter från tio kommuner, alla personer med stor erfarenhet av att praktiskt arbeta med målgruppen, där också SKR medverkade. SKR:s samlade bedömning utifrån dessa dialoger är att landets socialtjänster nära nog samstämmigt reser kraftiga invändningar mot utredningens förslag.

SKR framför i yttrandet de huvudsakliga invändningarna mot utredningens förslag och för fram förslag till andra mer lämpliga statliga åtgärder i stället. Därutöver lämnar SKR även ett antal mer detaljerade kommentarer kring förslagen. SKR vill betona att dessa inte ska läsas som att SKR i någon form stödjer förslagen, utan de ska endast ses som kompletterande synpunkter som regeringen bör beakta i den händelse förslagen blir föremål för vidare beredning.

8.1 En samlad reform med statligt huvudmannaskap

SKR avstyrker förslaget om en ny lag med en särskild ordning för att besluta om och följa upp individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga, och lyfter i stället fram alternativa statliga åtgärder.

Enligt utredningens direktiv ska förslagen syfta till att åstadkomma tydligare åtgärder från samhället när barn och unga har hamnat i en kriminell bana samtidigt som de ska möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet. Enligt utredningen ska utredningens förslag till ny lag syfta till att förebygga brottslighet och säkerställa tydliga, konsekventa och långsiktiga brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. Samtidigt konstaterar utredningen att en ny ordning med större statligt ansvar för beslut och uppföljning bygger på att de åtgärder (socialtjänstens insatser) som ges är effektiva för att ordningen ska bidra till att säkerställa lagens syfte (s. 224). Utredningen har dock inte haft i uppdrag att utreda och föreslå nya effektiva sociala insatser, utan hänvisar till att det pågår omfattande utrednings- och lagstiftningsarbete på området. SKR anser att det i regeringens omfattande reformeringsarbete av det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet med barn och unga finns andra förslag och åtgärder som är mer lämpliga och träffsäkra än denna utrednings förslag.

Den föreslagna ordningen innebär att beslutanderätten flyttas från socialnämnden till Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) gällande barn som riskerar att begå brott av allvarligt slag. Att fatta beslut är varken det svåra eller det avgörande i sammanhanget. Det är förmågan att tillhandahålla insatser och att insatserna som ges är i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och av god kvalitet som är av betydelse. Ett införande av MUK ger socialnämnden en skyldighet att

verkställa de insatser som MUK beslutar om, men utan förändrade eller förbättrade förutsättningar för själva verkställandet.

Oaktat alla övriga invändningar SKR har mot denna ordning framstår själva förslaget som motsägelsefullt. Utgångspunkten för förslaget tycks vara att socialtjänsten har kompetens att verkställa insatser, men inte att bedöma behovet av och fatta beslut om rätt insatser, något som till stor del torde vara en motsägelse i sig själv. Det måste ifrågasättas om det ens är möjligt att utföra något i enlighet med behoven utan att förstå behoven. Skulle förslaget genomföras sänder det en signal om att regeringen inte har förtroende för socialtjänsten. Trots detta är staten inte villig att ta ansvar för helheten. Det rimliga slutsatsen av resonemanget torde vara att målgruppen i sin helhet lyfts bort ur socialnämndens kompetens, inte bara att någon annan ska besluta om vad socialtjänsten ska verkställa. SKR vill dock, för säkerhets skull, understryka att en sådan utveckling inte är önskvärd.

Ett hinder i socialtjänstens förebyggande arbete har varit bristfällig kunskap om vilka insatser som har effekt. Socialstyrelsen har presenterat ett kunskapsstöd med rekommendationer avseende insatser till barn och unga för att motverka normbrytande beteende och förhindra återfall i brott. En del av de insatser som Socialstyrelsen har identifierat i kunskapsstödet har först nyligen gjorts tillgängliga i Sverige. De tillhandahålls också genom licens från privata aktörer. SKR anser att det är önskvärt med en nationell statlig aktör som ansvarar för att de insatser som den normerande expertmyndigheten rekommenderar också tillgängliggörs och tillhandahålls, och att det erbjuds utbildning i de rekommenderade metoderna till de kommuner där behoven finns och uppstår. Regeringskansliet kan lämpligen studera hur Norge har arbetat med detta, se Nasjonalt utviklingsssenter for barn og unge, NUBU. SKR anser att det vore en betydligt mer kraftfull och träffsäker statlig åtgärd för att stärka socialtjänstens arbete med målgruppen än att tillskapa en helt ny myndighetsstruktur. Då utvärderingarna av den danska ordningen hittills har visat på ringa effekt på ungdomsbrottsligheten, anser SKR att det är rimligt att regeringen i stället prioriterar att stödja arbetssätt som forskningen har visat är effektiva för målgruppen.

Regeringens förslag till ny socialtjänstlag syftar bland annat till att socialtjänsten ska bli mer inriktad på tidigt förebyggande insatser. Socialtjänsten ska bli mer lätt tillgänglig, kunna tillhandahålla insatser på ett mer flexibelt sätt och får ett nytt lagstadgat åtagande att planera insatser för enskilda med särskilt fokus på tidigt förebyggande insatser. Verksamheten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet, och det införs förtydligande krav på socialtjänstens uppföljning av verksamheten. Regeringen har också aviserat att socialnämnden ska ges ett förtydligt brottsförebyggande ansvar i den nya socialtjänstlagen (Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för

socialnämnden, promemoria S2023/03181). Det är några av förslagen som på sikt kommer att förändra både socialtjänstens ansvar för och förutsättningar att arbeta med målgruppen.

Det kan argumenteras för att den målgrupp som här föreslås vara föremål för behandling i den föreslagna nya statliga ordningen har kommit längre i sin negativa utveckling än de som i första hand ska nås genom socialtjänstens tidigt förebyggande insatser. SKR menar att den nya socialtjänstlagen inskräper vikten av förebyggande arbete i alla led och skeden av en insatskedja, även när tidigare insatser inte har gett önskat resultat. SKR anser också att det samlade forskningsläget ger vid handen att fokus i det förebyggande arbetet måste vara så tidigt som möjligt, då det har störst möjlighet att leda till önskvärd effekt. Regeringen bör därför prioritera att rikta resurser mot de arbetsätt och insatser som forskningen har visat har störst effekt. Utredningens förslag innebär betydande kostnader för staten i form av en ny myndighet, en ny statlig uppföljnings- och kontrollfunktion och nya administrativa arbetsuppgifter för kommunerna. SKR anser att resurserna i stället bör riktas mot ovan nämnda stöd till förbättrade förutsättningar för en kunskapsbaserad socialtjänst och i form av stöd till, fokus på och prioritering av den omfattande omställning av socialtjänstens verksamheter som pågår med anledning av förslaget till ny socialtjänstlag.

SKR menar härutöver att det redan pågår andra initiativ som i hög utsträckning kan komma att motsvara det som utredningens förslag syftar till. Se vidare nedan om stärkt samverkan (avsnitt 8.4.4) och skärpta krav på uppföljning av socialtjänstens verksamheter (avsnitt 9.8 och 9.9).

SKR vill avslutningsvis i denna del påpeka att begreppet unga används i stället för barn avseende personer under 18 år i förslaget till lag om brottsförebyggande åtgärder för unga. Detta skiljer sig från hur begreppet barn och unga används i socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Med hänsyn till att stora delar av SoL ska vara tillämplig vid yttrande från socialnämnden och verkställighet anser SKR att begreppsanvändningen bör vara överensstämmande.

8.2.3 Bedömningen av risken för att barnet eller den unge begår brott av allvarligt slag

SKR instämmer i utredningens bedömning att det bör vara andra kriterier för målgruppen än i Danmark, men vill lämna några kompletterande synpunkter.

Det framstår för SKR som att utredningen underskattar svårigheten i göra så precisa riskbedömningar som utredningen föreslår för att avgränsa målgruppen. Det kommer att vara svårt att göra en bedömning av konkret

risk för att begå brott på både kort och lång sikt och samtidigt en bedömning av om brotten riskerar att vara av allvarligt slag eller inte. Det framstår för SKR som oklart hur en sådan risk samtidigt kan vara både konkret och avse en risk för brottslighet av allvarligt slag på lång sikt.

Av författningsförslaget (4 kap. 1 § lag om brottsförebyggande åtgärder för unga) framgår dessutom att det är tillräckligt att det finns en risk för att den unge kommer att begå brott av allvarligt slag. Utifrån hur förslaget är formulerat behöver risken alltså inte vara ökad eller förhöjd på något sätt.

SKR delar utredningens uppfattning om att det är lämpligare att utgå från en riskbedömning än att som i Danmark utgå från misstanke om eller dom för viss typ av brott, om syftet är att försöka stoppa nyrekryteringen av barn och unga in i gängkriminalitet. Målgruppen riskerar dock att bli mycket stor, och utgöra en betydande del av de barn som är i kontakt med socialtjänstens barn- och ungdomsvård. De antaganden som utredningen gör om målgruppens omfattning bör ses med viss försiktighet, inte minst då det enligt utredningen vid riskbedömningen särskilt ska beaktas om den unge vistas i en kriminell miljö. Det första ledet i urvalet ska ske genom en anmälan från någon inom Polismyndigheten, ett urvalsförfarande som utredningen såvitt SKR förstår inte reglerar på något vis. Det andra ledet sker genom polisens beslut om hänvisning av ett ärende till MUK, en bedömning som kommer att göras mycket snabbt och utifrån en begränsad kännedom om barnet och dess levnadsförhållanden. SKR ser att det kan finnas anledning att tro att både antalet anmälningar och hänvisningar kan bli omfattande.

Det kan i sammanhanget vara värt att lyfta fram erfarenheter från Danmark. Trots tydligare urvalskriterier för målgruppen (misstanke om eller dom för brott) är det så många som cirka 30 procent av ärendena som hänvisas till den danska ungdomskriminalitetsnämnden som inte blir föremål för någon åtgärd från nämnden. Det kan, som utredningen själv konstaterar (s. 203), ifrågasättas i vilken utsträckning ungdomskriminalitetsnämnden faktiskt har levt upp till det uttalade ändamålet om kraftfulla, konsekventa och snabba åtgärder vid kriminalitet.

8.2.5 Krav på hemvist i Sverige

SKR vill understryka att det enligt Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention inte är ett krav att det ska finnas rättsliga förutsättningar att vistas i landet för att en person ska anses ha hemvist i landet. Om ett sådant krav ska finnas bör det i lagförslaget därför anges som en förutsättning vid sidan om hemvist.

8.4.4 Skäl för att inrätta en ny myndighet

SKR avstyrker förslaget om en ny statlig ordning i sin helhet och därmed också förslaget om att inrätta en nationell statlig myndighet mot ungdomskriminalitet med regionala beslutsorgan (Myndigheten mot ungdomskriminalitet, förkortad MUK), som ska verka för att tillräckliga och ändamålsenliga åtgärder vidtas i syfte att skydda och förhindra barn och unga från att begå brott och involveras i en kriminell livsstil.

SKR anser inte att utredningen har påvisat varför just inrättandet av MUK skulle vara en proportionerlig, ändamålsenlig och effektiv åtgärd för att det angivna syftet ska uppnås. Förslaget framstår mer som en följd av att utredningens uttalade uppdrag har varit att föreslå en ordning motsvarande den i Danmark. SKR menar att det redan pågår både omfattande utrednings- och lagstiftningsarbete likväl som aktivt utvecklingsarbete som i hög utsträckning motsvarar syftet med förslaget om en ny statlig myndighet. SKR vill utöver vad som redan har framförts ovan i avsnitt 8.1 lyfta fram ytterligare några av dessa pågående initiativ.

Utredningen anger som skäl för en ny myndighet att det är en tydlig politisk signal och prioritering av målgruppen och de problem som behöver åtgärdas. Det torde inte ha undgått någon att frågan om barn och unga som involveras i gängkriminalitet och organiserad brottslighet står mycket högt upp på både regeringens, rättsväsendets och de sociala myndigheternas agenda. SKR anser inte att det behövs någon ytterligare signal. Snarare bör regeringen beakta det negativa signalvärde som inrättandet av en ny myndighet skulle kunna få för både personal inom socialtjänstens verksamheter som idag arbetar hårt för att åstadkomma en förändring liksom hos allmänhetens förtroende för dessa verksamheter om de bedöms vara i behov av att någon annan än dagens ansvariga fattar beslut och följer upp verksamheten.

Därutöver lyfter utredningen fram tydlig ansvarsfördelning, strukturerad och enhetlig process för uppföljning, kunskapsutveckling och bättre förutsättningar för samverkan som skäl för den nya myndigheten.

För närvarande pågår etablerandet av samverkansstrukturen Bob – barn och unga i organiserad brottslighet, på nationell, regional och lokal nivå. Oavsett uppfattning i sak om detta regeringsuppdrag är av godo eller inte, kan det konstateras, som också utredningen gör (s. 209), att syftet med samverkansstrukturen i många avseenden överensstämmer med syftet att införa en ordning motsvarande den danska i Sverige. Samverkansstrukturens syfte är att förstärka och effektivisera arbetet, säkerställa att det är effektiva och ändamålsenliga åtgärder som vidtas, sprida kunskap om framgångsfaktorer och metoder som fungerar till berörda aktörer (som kommuner) och komplettera och förstärka redan

etablerade och fungerande samarbetsformer. Dessa syften svarar också i hög utsträckning mot det skäl som utredningen anger för att inrätta en ny myndighet.

Vid sidan av det pågående utvecklingsarbetet inom Bob genomför Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område (S2023:C) och Socialstyrelsen ett utvecklingsarbete i sex pilotkommuner i form av nationella förstärkningsteam inom socialtjänsten. Socialtjänstens förmåga att arbeta med och möta behoven hos målgruppen är i hög utsträckning beroende av insatser från barn- och ungdomspsykiatri och övriga delar av hälso- och sjukvården, något som förslaget om MUK inte på ett tydligt sätt tar hänsyn till. Delegationen har nyligen fått ett tilläggsdirektiv och ska nu också arbeta för att utveckla och stärka samverkan mellan socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri (och andra aktörer) avseende barn och unga som är i eller löper risk att hamna i kriminalitet.

Dessa utvecklingsarbeten svarar mot de motiv om tydligare ansvarsfördelning, kunskapsutveckling och bättre förutsättningar för samverkan som anges som utredningen anger som skäl för ordningen med MUK. Se vidare avsnitt 9.9 för synpunkter på utredningens motiv/skäl avseende en strukturerad och enhetlig process för uppföljning.

8.4.5 Ansvarig myndighet för uppföljning och kontroll

SKR anser att det vore olyckligt att ge Kriminalvården i uppdrag att ansvara för uppföljning och kontroll av att de brottsförebyggande åtgärderna genomförs.

SKR:s utgångspunkt är att det förslag till en ny statlig ordning som föreslås inte ska införas, men vill ändå lämna synpunkt i denna fråga. Att ge Kriminalvården detta uppdrag skulle leda till en olycklig sammanblandning mellan de stödjande och förebyggande insatserna och påföljdssystemet. Det framstår som mycket svårt för barn, vårdnadshavare och allmänhet att inte uppfatta de brottsförebyggande insatserna som påföljder när de beslutas av domare och polis, kan beslutas utan samtycke och också ska följas upp av Kriminalvården. I den danska ordningen utgörs målgruppen av barn som antingen misstänks för eller har dömts för brott, vilket i högre grad kan motivera Kriminalvårdens inblandning trots att ungdomskriminalitetsnämndens åtgärder inte heller i Danmark är påföljder utan förebyggande sociala insatser. Med de kriterier som utredningen föreslår för att avgränsa målgruppen i den svenska ordningen vore en inblandning av Kriminalvården apart.

Socialnämndens skyldighet att medverka i möten med Kriminalvården i kontakten med barn, unga och vårdnadshavare skulle också vara riskabel

när det gäller tilliten till socialtjänsten. Det handlar i dessa fall om barn och unga som inte nödvändigtvis har begått brott, eller i alla fall inte har befunnits skyldiga till ett brott, vilka socialtjänsten ändå ska möta ihop med Kriminalvården. Risken för sammanblandning av de bägge myndigheternas uppdrag är uppenbar, och kan i förlängningen påverka andra barn, unga och vårdnadshavares vilja att vända sig till socialtjänsten för stöd att bryta en negativ utveckling i ett tidigt skede.

Kriminalvården har också givet sin nuvarande situation goda argument för varför myndigheten inte bör åläggas ytterligare nya uppdrag. SKR anser också att det inte kan betraktas som en hemlighet att ju fler aktörer som ska samverka, desto högre risk för samverkanssvårigheter. Det framstår också av det skälet som mer lämpligt att MUK skulle ansvara för uppföljningen i den föreslagna ordningen.

9.1.2 Handläggning

SKR anser att den föreslagna ordningen kommer att leda till dubbelreglering och parallella processer i flera led (orosanmälan, barnavårdsutredning, MUK:s handläggning, eventuell brottmålsprocess, eventuell ungdomspåföljd, vård enligt LVU m.m.), vilket svårligen kan bedömas vara ändamålsenligt eller kostnadseffektivt. Detta särskilt med beaktande av den begränsade effektutvärdering som hittills finns av den danska ordningen och de relativt blygsamma resultat som har framkommit där.

Ordningen riskerar därutöver, genom flertalet parallella processer, fler inblandade aktörer och en blandning av insatser som ges med samtycke eller inte, att leda till ökad otydlighet för den enskilde. Detta trots att förslagen är ämnade att leda till tydliga brottsförebyggande åtgärder.

9.1.4 Socialnämnden ska lämna uppgifter till Polismyndigheten

SKR anser att det är rimligt att Polismyndigheten innan beslut om hänvisning av ett ärende till MUK ska inhämta uppgifter från socialnämnden, men vill peka på några risker med förslaget.

Som har framförts ovan i avsnitt 8.2.3 riskerar målgruppen att bli stor. Socialnämnden ska enligt förslaget lämna uppgifter till polisen för varje barn som en anställd inom Polismyndigheten anmäler till den egna myndigheten för eventuell hänvisning till MUK. Det pågår för närvarande utredningar och beredning av tidigare lagda förslag om nya sekretessbrytande bestämmelser för bland annat socialtjänsten gentemot brottsbekämpande myndigheter. SKR ser behov av ändrade bestämmelser och har tidigare uttalat sig positivt om vissa lagda förslag samt även lyft

behovet av att utreda vissa möjligheter utöver vad regeringen har gett direktiv om hittills. Detta förslag riskerar dock att ge polisen långtgående möjligheter att inhämta information om ett stort antal barn utifrån en oklar bedömning av risk för att barnet ska begå brottslighet av allvarligt slag på kort eller lång sikt.

SKR vill också lyfta farhågan om att denna uppgiftsskyldighet kan komma att bli administrativt betungande utöver vad utredningen har räknat på i konsekvensanalysen (se vidare avsnitt 12.4.4) i det fall antalet anmälningar om hänvisning blir omfattande. Även om uppgiftsskyldigheten enbart avser uppgifter som socialnämnden har, dvs. inte ska innebära någon djupgående utredning eller bedömning från socialnämndens sida (s. 267), är varje sådan sammanställning förknippat med en viss tidsåtgång.

9.1.5 Beslut

SKR anser att förslaget om att Polismyndigheten ska fatta beslut om hänvisning senast 14 dagar efter att ett ärende har inletts i frågan bör ändras till att beslut om hänvisning ska fattas senast 14 dagar efter att anmälan har inkommit.

Det finns uppenbara problem med att knyta beräkningen av tidsfristen till en sådan tidpunkt som när ett ärende har inletts. Utredningen anger att ett ärende om hänvisning ska inledas så snart en anmälan inkommer. SKR anser därför att det är bättre att formulera bestämmelsen med detta som utgångspunkt, då det är lättare att fastställa när en anmälan har inkommit än när ett ärende har inletts.

9.2.2 Handläggning i fråga om yttranden

SKR anser att en tidsfrist på tre veckor för socialnämnden att lämna yttrande till MUK innan beslut om brottsförebyggande åtgärder är för kort.

Utredningen hänvisar till att de yttranden som socialnämnden idag har i uppgift att lämna enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL, som regel ges en tidsfrist på tre veckor. Problemet är att forskningen har visat att dessa yttranden i viss utsträckning är bristfälliga, dels yttrandena i sig, dels utifrån vad vi vet om riskerna med att göra riskbedömningar utan strukturerade bedömningsinstrument.

Att göra strukturerade riskbedömningar är en gedigen och omfattande process som tar tid. SKR har under utredningens gång lämnat underlag med bedömningar om tidsåtgång till utredningen, där bedömningen var att tidsfristen bör sättas till minst fyra veckor, med möjlighet till förlängning.

Hela den föreslagna ordningen syftar till en ambitionshöjning, både när det gäller kvalitet i insatserna och skyndsamhet i handläggningen. SKR har

förståelse för värdet av ett skyndsamhetskrav, men anser inte sammantaget att det är ändamålsenligt om det sker på bekostnad av kvalitet i insatserna som ges till målgruppen. I den danska ordningen är målgruppen misstänkt eller dömd för brott, varför skyndsamhetskravet kan ses som ett sätt att skynda på en del av påföljdssystemet. Den föreslagna svenska ordningen innebär inte detta, då det handlar om sociala insatser till barn med en viss risk för att begå brott av allvarligt slag.

SKR anser att det är uppenbart att en ambitionshöjning och ett skyndsamhetskrav i både utredning, handläggning och genomförande av insatser leder till att en viss målgrupp inom den sociala barn- och ungdomsvården prioriteras framför andra barn som riskerar att fara illa på grund av annan social problematik (se vidare i avsnitt 12).

9.2.4 Förhållande till barnavårdsutredningar

SKR instämmer i utredningens bedömning att det är högst troligt att socialnämnden kommer att ha en pågående utredning parallellt med förfarandet hos MUK, och ser vissa problem med att detta kan fördröja respektive handläggning.

Som har påpekats ovan (se avsnitt 9.1) kommer den föreslagna ordningen innebära omfattande dubbelreglering och parallella processer. Det är rimligt att anta att Polismyndigheten och MUK regelmässigt kommer att anmäla oro för barnet. Det är inte ovanligt att det samtidigt förekommer flera utredningar med delvis olika frågeställningar hos socialnämnden. Problemet i detta fall är dock att såväl socialnämnden som MUK kan antas vara beroende av den andres beslut för att kunna göra en bedömning av barnets behov inom ramen för den egna utredningen. Om besluten ska samordnas ser SKR en risk för att handläggningen kommer att ta längre tid. Alternativet är att fatta beslut utan att ta hänsyn till kommande beslut från den andra aktören, med risk för att följderna blir att beslutet eller handlingsplanen måste ändras eller upphävas efter mycket kort tid.

9.3 Möjlighet att undanta vissa ärenden

SKR anser att utredningens förslag om att MUK efter avvisning eller avskrivning av ett ärende ska kunna överlämna ärendet till socialnämnden måste förtydligas.

Det framstår som oklart vad som är skillnaden mellan ett överlämnande och en orosanmälan. Socialnämndens hantering har inte sin grund i hur handlingarna rubriceras utan om innehållet ger uttryck för oro för att ett barn riskerar att fara illa. Handlingarna som överlämnas kommer därför sannolikt att hanteras som en orosanmälan av socialnämnden. Om

handlingarna inte ger uttryck för oro kan det ifrågasättas varför de alls ska överlämnas till ytterligare en myndighet för vidare hantering.

9.4.2 Insatser

SKR anser att det bör framgå av lag vilka insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, som MUK kan besluta om ska ingå i en handlingsplan om brottsförebyggande åtgärder, och att det måste framgå att handlingsplanen måste utgå från vad socialnämnden har möjlighet att faktiskt verkställa.

SoL är en målinriktad ramlag, vilken ger socialnämnden utrymme att med stöd av lagen besluta om en rad olika insatser för att den enskildes behov ska tillgodoses. Det finns inte någon begränsning av vilka insatser som kan ges, förutsatt att de har till syfte att uppnå de i lagen angivna målen och att kommunalrättsliga principer iakttas. Förslaget om att MUK kan besluta om sådana sociala insatser som socialnämnden kan besluta om enligt SoL innebär alltså en mycket omfattande behörighet för den nya myndigheten. Enligt förslaget ska MUK till exempel kunna fatta beslut om placering utanför hemmet utan samtycke, endast genom en föreskrift i en handlingsplan. SKR anser att detta är långtgående befogenheter. Om en sådan beslutsordning införs måste det i vart fall ske ett samråd med socialnämnden innan beslut i MUK.

Utredningen föreslår att de insatser som MUK kan besluta om bör framgå av en förordning. SKR anser i stället, för att inskränkningen i den kommunala självstyrelsen inte ska bli mer omfattande än nödvändigt, att en begränsning av vilka insatser som MUK kan besluta om ska framgå direkt av lag. I det fall insatserna regleras i en förordning anser SKR att eventuella ändringar av förordningen ska föregås av ett samråd med SKR.

Förslaget innebär vidare att MUK kan besluta om insatser som inte ges eller kan tillhandahållas i den kommun som är ansvarig för barnet. SKR anser därför att det måste framgå i författningstext att handlingsplanen måste utgå från vad socialnämnden i den ansvariga kommunen har möjlighet att faktiskt verkställa.

9.4.3 Krav

SKR delar inte utredningens bedömning att det är MUK som behöver ytterligare verktyg än de som socialtjänsten har att tillgå idag för att kunna arbeta effektivt med de barn och unga som ingår i målgruppen, utan anser att sådana eventuella befogenheter ska ges till socialnämnden.

Utredningen föreslår att MUK ska kunna besluta om en handlingsplan innehållande föreskrifter med krav rörande skolgång eller annan sysselsättning, fritid, behandling eller vård och andra åtgärder eller

samverkansformer som syftar till att förebygga att barnet eller den unge begår brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

För närvarande pågår Utredningen om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga (S 2022:D). Enligt utredningens direktiv har de i uppdrag att lämna förslag som både överensstämmer med och går längre än förslaget om MUK:s befogenheter i denna utredning.

Utredningen gör bedömningen att MUK behöver ytterligare verktyg än de som socialnämnden har att tillgå idag för att kunna arbeta effektivt med de barn och unga som ingår i målgruppen. Oavsett uppfattning i sak när det gäller behovet av ytterligare verktyg eller inte, anser SKR att det är socialnämnden som ska ges sådana eventuella nya befogenheter. Det framstår som mycket långsökt att behöva inrätta en ny myndighet för att kunna komplettera dagens brottsförebyggande åtgärder.

9.4.6 Parallella förfaranden vid vård med stöd av LVU

SKR anser att det saknas skäl för att ge MUK rätt att anmoda socialnämnden att ta ställning till behovet av en ansökan om vård enligt LVU, då den befintliga lagstadgade anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § SoL är ett lämpligt sätt att ta hand om den eventuella oro för ett barn som kan uppstå under handläggningen av ett ärende i MUK.

Socialnämnden har en skyldighet att fatta beslut om LVU om förutsättningarna i lagen är uppfyllda. Om ett barn är i behov av insatser men det saknas samtycke behöver därför nämnden alltid bedöma om LVU är tillämplig. För att säkerställa att detta sker i alla kommuner krävs inte en anmodan från MUK. Utgångspunkten måste vara att det finns tillit till att ansvariga myndigheter (i detta fall socialnämnden) gör vad de är ålagda att göra. I det fall socialnämnden anses brista i sin hantering bör detta åtgärdas på annat sätt än att en myndighet ska anmoda socialnämnden att utföra vissa uppgifter.

Utredningen föreslår att ärendet ska tas upp till förnyad prövning i MUK i de fall ett beslut om vård enligt LVU fattas när det finns en handlingsplan från MUK. Det framstår för SKR som mycket osäkert vad som händer om förfarandena är helt parallella (se även ovan om barnavårdsutredning i avsnitt 9.2.4). Detta kommer troligen inte att vara särskilt ovanligt med hänsyn till att socialnämnden i de flesta fall kommer att inleda en utredning efter att orosanmälan från Polismyndigheten och/eller MUK inkommit. I en sådan situation kommer båda aktörer att vara beroende av den andres beslut för att kunna göra en bedömning av barnets behov. Om besluten ska samordnas kommer handläggningen att ta längre tid. Alternativet är att fatta beslut utan att ta hänsyn till kommande beslut från den andra aktören, med

följden att beslutet, vårdplanen eller handlingsplanen måste ändras eller upphävas efter mycket kort tid.

En förutsättning för vård enligt LVU är att behövlig vård inte kan ges med samtycke. Enligt SKR är det oklart i vilken mån insatser enligt den nya lagen ska beaktas inom ramen för den bedömningen.

9.6.2 Personligt möte

SKR anser att det är olämpligt att Polismyndigheten och MUK får besluta om att omhänderta ett barn sex till arton timmar innan det personliga mötet i MUK ska äga rum.

Utredningens förslag (7 kap. 7 § i förslaget) är långtgående och oproportionerligt. Motsvarande möjlighet finns inte vid handräckning enligt LVU. SKR anser att det framstår som olämpligt att barn ska kunna frihetsberövas när det inte är nödvändigt på grund av en överhängande risk för att barnet ska skadas allvarligt eller har begått ett brott.

9.8 Verkställighet av beslut, 9.9 Uppföljning och kontroll

SKR instämmer med utredningen att socialtjänstens uppföljning av insatser behöver utökas, förstärkas och utvecklas, men anser att det finns andra sätt för staten att stärka uppföljningen än en ny statlig ordning där Kriminalvården eller MUK följer upp delvis samma saker som socialnämnden och IVO redan har ansvar för.

Utredningen anger bl.a. en strukturerad och enhetlig process för uppföljning som motiv för att införa den föreslagna nya statliga ordningen. SKR anser att det är mer lämpligt att regeringen föreslår ett förtydligt ansvar för uppföljning för socialnämnden, snarare än att ålägga en ny myndighet detta uppdrag (vid sidan av den uppföljning som socialnämnden redan har ansvar för och den tillsyn som Inspektionen för vård och omsorg, IVO, utövar). SKR vill därför lyfta fram att det redan finns åtgärder och förslag för att stärka socialtjänstens uppföljning.

Det kan finnas anledning till självkritik hos landets socialtjänster när det gäller uppföljningen av insatser. SKR anser att socialtjänsterna själva behöver ta krafttag i dessa delar, inte minst när det gäller insatser till barn, unga och vårdnadshavare för att förhindra inträde i eller återfall i kriminalitet. Socialtjänsten kan säkerligen hämta kunskap från och dra lärdomar av Kriminalvårdens (Frivårdens) erfarenheter och systematik när det gäller uppföljning.

Bristande uppföljning kan ha flera orsaker. Det kan handla om brister i prioritering och knappa resurser, men det handlar också om nuvarande regelverk. Socialtjänstens uppföljning är inte särskilt tydligt reglerat när det gäller hur den ska genomföras och i vilken omfattning. Uppföljning inom socialtjänsten räknas också som myndighetsutövning, vilket gör att socialtjänsten måste använda sig av socionomer (medan Kriminalvården kan arbeta med flera olika kompetenser i uppföljningen). Lagstiftningens kompetenskrav kan därför inverka negativt på socialtjänstens möjligheter att i praktiken genomföra en mer intensiv uppföljning.

Regeringen bereder för närvarande de förslag om skärpta krav på socialnämndens uppföljning och en ny nationell uppföljningsstruktur för barn och unga i heldygnsvård som har presenterats i För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:60). SKR har yttrat sig positivt över dessa förslag, vilka innebär en tydligare reglering när det gäller uppföljning av placerade barn.

I förslaget till ny socialtjänstlag kommer nuvarande bestämmelse om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras kompletteras med ett krav om att socialnämnden därutöver fortlöpande ska följa upp kvaliteten i verksamheten. Detta kommer att ställa krav på att socialtjänsten utvecklar, förstärker och förbättrar uppföljningen av både insatser till enskilda och verksamheten som helhet, ett åtagande som kommer att vara föremål för tillsyn av IVO. Enligt regeringen har kravet på uppföljning en rad viktiga syften, t.ex. att följa upp om den enskilde har fått den insats som beslutats, resultatet av insatserna och om verksamheten når uppställda mål samt att ge underlag till kvalitets- och verksamhetsutveckling och som underlag till övergripande beslut om resurser och utbud av insatser (En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter, lagrådsremiss, s. 250).

Det saknas juridiska förutsättningar för att samla in individbaserad statistik på nationell nivå, vilket har försvårat framväxten av viktig kunskap om vilka insatser målgruppen får och vad effekten av dessa faktiskt blir. SKR arbetar inom ramen för Partnerskapet till stöd för kunskapsstyrning inom socialtjänsten tillsammans med Socialstyrelsen och de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) med att stötta kommunerna i individbaserad systematisk uppföljning, ISU, på lokal nivå.

Regeringen förbereder nu förslaget (Bättre förutsättningar för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst, Ds 2024:13) om en ny lag om socialtjänstdataregister, för att stärka förutsättningarna för framställande av nationell statistik inom socialtjänstens område, SKR välkomnar denna utveckling och de möjligheter till stärkt uppföljning som det kan leda till på sikt. Därutöver bereder regeringen också de förslag som har lagts fram i En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25).

Sammantaget menar SKR att det pågår ett utvecklingsarbete och att det redan finns lagda förslag om hur socialtjänstens uppföljning ska utvecklas, stärkas och förbättras.

Förslaget om en ny statlig uppföljnings- och kontrollmyndighet riskerar också att skapa merarbete för socialnämnden, ansvarig myndighet och för andra involverade aktörer såsom skola och hälso- och sjukvård när de ska lämna samma information till två myndigheter. Detta gäller särskilt vid en placering, eftersom socialnämnden vid en sådan uppföljning också måste se till att barnet får en lämplig utbildning och behövlig hälso- och sjukvård. Under placeringen ska socialnämnden enligt förslaget även överväga om vården fortfarande behövs och hur den bör inriktas och utformas. Samtidigt kan socialnämnden inte ändra handlingsplanen. Ett övervägande enligt SoL kan liknas vid en förhandlingsbedömning eftersom det socialnämnden överväger är om det ska ske en omprövning eller inte. Med hänsyn till att det inte kan ske någon omprövning hos socialnämnden av placeringen är en sådan ordning inte lämplig. SKR anser att det bör vara tillräckligt att socialnämnden lämnar information om hur placeringen fortlöper.

När det gäller verkställighet av beslut vill SKR uppmärksamma regeringen på följande. Vid en placering är det vanligt att barnet placeras i en annan kommun. I socialtjänstlagen (2 a kap. 4 § SoL) anges att socialnämnden i den kommun som fattat beslut om placeringen har kvar ansvaret för barnet även om barnet byter bosättningskommun. Eftersom barnet vid beslut om placering hos MUK inte vistas i en kommun till följd av ett beslut av kommunen, kommer bestämmelsen såvitt SKR bedömer inte att vara tillämplig. Det skulle innebära att ansvaret i en sådan situation kommer att övergå till den nya bosättningskommunen. Det kan inte vara avsikten, och är heller inte önskvärt eller lämpligt, varför SKR anser att förslaget måste ses över och tydliggöras i denna del.

Precis som under utredning och handläggning kommer det också under pågående verkställighet finnas en uppenbar risk för parallella förfaranden. Dels kan socialnämnden besluta om ytterligare insatser enligt SoL eller LVU, dels kan MUK ta upp handlingsplanen till förnyad prövning. Att två myndigheter har parallella förfarande riskerar att fördröja handläggningen och det riskerar att bli otydligt för den enskilde om insatserna kräver samtycke eller ej.

9.10 Förnyad prövning av ärenden m.m.

SKR anser att det finns en risk att utredningen underskattar antalet förnyade prövningar hos MUK.

Det kommer i många fall ske parallella prövningar, vilka alla påverkar bedömningen av barnets behov. Vid vård enligt LVU kan socialnämnden

ändra vårdplanen utan någon inblandning från domstolen, trots att det är domstolen som fattat beslut om vård. Detta eftersom vårdplanen i sig inte prövas av domstolen. Med hänsyn till att vårdnadshavarna och barnet i regel ska förordnas ett offentligt biträde och ett personligt möte ska hållas kan sådana upprepade förfaranden bli kostsamma och arbetskrävande för både socialnämnden och MUK.

Utredningen förslår också att MUK ska kunna anmoda socialnämnden att ta ställning till vårdnadshavarens behov av stöd och insatser. Socialnämnden kan dock inte inleda någon utredning enligt 11 kap. 1 mot vårdnadshavarens vilja. Det är först om vårdnadshavaren själv anser att behov av insatser finns och ansöker om dessa hos socialnämnden som nämnden kan ta ställning till behovet.

12. Konsekvenser av förslagen

SKR anser inte att utredningen i enlighet med direktiven allsidigt och grundligt har belyst konsekvenserna av de förslag som lämnas.

Utredningen ska enligt direktiven analysera vilka konsekvenser den nya ordningen får för berörda aktörer, och för det fall nämnden (i förslaget MUK) föreslås ha befogenhet att överta ett visst beslutsfattande från socialnämnderna eller domstolarna göra en analys över vilka konsekvenser detta kan komma att få. SKR anser inte att utredningen har gjort det i alla led.

Det har inte varit utredningens uppgift att bedöma vare sig behovet eller betydelsen av ett system liknande det danska i Sverige. I kapitel 7 resonerar dock utredningen kring fördelar och utmaningar med ett sådant system. SKR anser att utredningen i denna del resonerar klokt, men noterar att de fördelar som lyfts fram i (det väsentligt kortare) avsnitt 7.3 har karaktären av förhoppningar om vad systemet ska kunna ha för positiva effekter, medan de utmaningar som lyfts fram i (det påtagligt längre) avsnitt 7.4 är av betydligt mer konkret karaktär. SKR anser inte heller att det välvägdade resonemang som förs fram i 7.4 stämmer överens med vad som förs fram som skäl för att inskränka den kommunala självstyrelsen i utredningens konsekvensanalys i avsnitt 12.8.

12.4.4 Kommunerna, 12.5.2 Finansiering av kostnaderna för kommunerna

SKR anser inte att utredningen har beaktat den kommunala finansieringsprincipen i förslagets alla delar.

Utredningen konstaterar att kommunernas nya lagstadgade uppgifter i form av en representant till MUK och deltagande i möten, information till

Polismyndigheten, yttrande till MUK samt en särskild handläggare med nya uppgifter leder till ökade kostnader som ska finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. SKR delar denna utgångspunkt. SKR har i dialog med utredningen fört fram att kostnadsuppskattningarna för dessa nya uppgifter är förenade med en rad osäkerheter. Det inte tydligt exakt vad de nya uppgifterna innebär och vad utredningen ser framför sig, och utredningen har genomgående valt den mindre kostsamma delen av skalan. Det är heller inte möjligt att bedöma rimligheten i utredningens antagande om att kommunernas uppstartskostnader uppgår till 2-3 miljoner kronor, då det saknas information om hur detta har beräknats.

SKR uppfattar att utredningen föreslår att ovan nämnda uppgifter inledningsvis ska finansieras via ett tillfälligt riktat statsbidrag, som därefter ska föras över till det generella statsbidraget. SKR anser principiellt att en reglering ska göras via en permanent förändring av anslaget för kommunalekonomisk utjämning, där kostnadsutjämningen korrigerar för kostnadsskillnader över landet. Givet den osäkerhet som finns i utredningens beräkningar förstår SKR utredningens ambition att genom en övergångslösning med ett riktat statsbidrag försöka identifiera de faktiska kostnaderna och säkerställa att nivån på den kommande regleringen blir rätt. Den föreslagna hanteringen kommer dock leda till merarbete för den enskilda kommunen. Om regeringen går vidare med utredningens förslag anser SKR att det är av stor vikt att en sådant riktat statsbidrag utformas i syfte att minimera kommunens administrativa bördor i samband med ansökan, utbetalning, uppföljning med mera.

Regeringen måste även säkerställa att finansieringen av kommunernas nya lagstadgade uppgifter blir permanent, och tydliggöra när och hur det tillfälliga riktade bidraget ska överföras till det generella statsbidraget samt hur eventuella omfördelningseffekter vid en sådan överföring ska hanteras. Om regeringen går vidare med förslaget om ny kostnadsutjämning behöver det också säkerställas att den nya individ- och familjeomsorgsmodellen (barn- och ungdomsmodellen) (Nätt och jämnt, SOU 2024:50) speglar fördelningen av målgruppen och de kostnader som uppstår.

SKR anser att stora delar av konsekvenserna av utredningens förslag lämnas ofinansierade med utredningens resonemang. Utredningen skriver att ”de beslut som MUK fattar [kan] innebära andra och i vissa fall mer kostsamma insatser än de som kommunen skulle ha valt i det enskilda fallet” (s. 423, s. 428). Det kan inledningsvis konstateras att det saknas beräkningar av de kommunalekonomiska konsekvenserna av de insatser som kommunerna ska utföra på uppdrag av MUK. Enligt Kommittéförordningen (1998:1474) ska en utredning om förslagen i ett betänkande påverka kostnaderna eller intäkterna för kommuner beräkna och redovisa dessa konsekvenser i betänkandet. Några sådana beräkningar finns inte. Det går därmed inte att få en bild av hur verkställigheten av

MUK:s beslut kommer att påverka kommunernas kostnader. SKR:s bedömning är att kostnaderna för genomförande av insatser kommer att överstiga kostnaderna för ovan nämnda nya uppgifter. Det må vara svårt att uppskatta de kommunalekonomiska konsekvenserna fullt ut, men utredningen gör antaganden om kommunala besparingar (genom ett förväntat minskat antal placeringar enligt LVU eller LSU) som inte kan sägas vila på något annat underlag än en from förhoppning om den föreslagna ordningens positiva effekter.

SKR anser att staten ska finansiera de insatser som staten – via MUK - beslutar om. SKR anser att det skulle vara olyckligt att införa en ordning där den som beslutar om insatser inte ansvarar för kostnaderna för verkställigheten. Det strider också mot finansieringsprincipens grundläggande syfte: att säkerställa att kommunerna kan finansiera ett utökat åtagande med annat än skatthöjningar eller neddragning av annan verksamhet. Med ett sådant förfarande mister kommunen också rådighet över sin egen budget

Syftet med den föreslagna reformen kan inte uppfattas som annat än höjda ambitioner för målgruppen. Utredningen uttrycker tydligt att den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas. Den föreslagna kompensationen tar dock endast fasta på vissa nya arbetsuppgifter och skyndsamhetskravet i handläggningen, inte skyndsamhetskravets inverkan på verkställande av insatser eller verkställandet av de insatser utöver socialnämndens yttrande som MUK beslutar om. SKR anser att den kommunala finansieringsprincipen är tillämplig också i dessa delar.

Utredningen föreslår ett krav på skyndsamhet i samband med genomförande av den handlingsplan som beslutas av MUK och beräknar mycket översiktligt att detta medför en dags extra arbetstid per år och individ för socialtjänsten. SKR vill påpeka att skyndsamhetskravet, utöver ren arbetstid för socialtjänsten, också kan få ekonomiska konsekvenser till följd av undanträngningseffekter som är svåra att överblicka.

Slutligen anser SKR att det är otydligt hur utredningen har beräknat målgruppens (1 500 barn) fördelning mellan länen (s. 545). SKR uppfattar inte att det är länens befolkningsandel för 2022 eller 2023 som används.

12.8 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

SKR anser inte att utredningen har beaktat proportionalitetsprincipen i relation till den betydande inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär. SKR anser inte heller att utredningen i enlighet med direktiven allsidigt och grundligt har belyst konsekvenserna av de förslag som lämnas.

SKR anser att utredningens förslag innebär en avsevärd inskränkning av den kommunala självstyrelsen inom socialtjänstens område. En inskränkning av den kommunala självstyrelsen bör inte vara mer omfattande än vad som är nödvändigt för att uppnå de ändamål som har motiverat inskränkningen. Vid en proportionalitetsbedömning måste alternativa lösningar som kan uppnå det eftersträvade syftet att förebygga att barn och unga dras in i brottslighet av allvarligt slag beaktas.

Utredningen har inte lyckats motivera inrättandet av MUK i tillräcklig utsträckning. Utredningen har inte visat varför just MUK skulle vara nödvändig för att uppnå de önskvärda effekter som skulle motivera inskränkningen, dvs. att motverka att barn och unga begår brott eller återfaller i brott. SKR anser därför att utredningen inte har kunnat visa eller motivera varför den föreslagna ordningen kan anses vara i enlighet med proportionalitetsprincipen.

Som SKR har lyft ovan pågår just nu flera utredningar inom området. Att beakta särskilt är Utredningen om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga (S 2022:D) som fått i uppdrag att utreda om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta om krav riktade mot barn, unga och deras vårdnadshavare. Förhoppningen är att förslagen ska förbättra de rättsliga förutsättningarna att vidta ingripande åtgärder i ett tidigare skede än idag. SKR menar att ifall sådana ändrade förutsättningar ska övervägas bör det vara socialnämnden som får befogenheten, inte en ny statlig myndighet (se avsnitt 9.4.3).

SKR delar utredningens uppfattning om att kunskapen om vilka insatser som har effekt måste öka och att en sådan kunskap sprids till alla kommuner. Som SKR har lyft fram både tidigare och ovan (se avsnitt 8.1) är ett mindre ingripande sätt att uppnå detta att en befintlig statlig aktör får till uppdrag att föreslå metoder och tillgängliggöra dem för landets kommuner. Många av de metoder som finns idag är utländska och kräver licens. Vid en implementering behöver varje enskild kommun göra en juridisk analys av den aktuella metodens överensstämmelse med svensk rätt. Detta borde ankomma på den statliga aktören i samband med att en metod föreslås. Regeringen har nyligen presenterat lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Förslagen syftar bl.a. till att socialtjänstens verksamhet ska ligga i linje med vetenskap och beprövad erfarenhet. Ett nytt uppdrag för en befintlig statlig aktör att föreslå metoder som har effekt bör därför kunna ske inom ramen för de förändringar som föreslås i nya SoL.

I lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter föreslås också att socialnämnden får ett nytt åtagande att planera sina insatser för enskilda inom samtliga

verksamhetsområden, och att då särskilt beakta behovet av tidiga och förebyggande insatser. Den föreslagna ordningen där MUK beslutar om insatser torde på ett betydande sätt försvåra detta nya åtagande.

MUK:s rätt att besluta om insatser och det ambitionshöjande skyndsamhetskravet i utredning, handläggning och genomförande av insatser riskerar också att leda till undanträngningseffekter i andra ärenden där barn riskerar att fara illa. Även om flickor idag alltmer uppmärksammas, både som offer och förövare, inom den gängkriminella miljön och organiserad brottslighet, utgör pojkar fortfarande den stora majoriteten av målgruppen. En statlig prioritering av en målgrupp framför en annan behöver inte alltid vara överensstämmande med de behov som finns lokalt. Förslagen riskerar att få negativ påverkan på framför allt flickor som riskerar att fara illa på grund av annan social problematik än kriminalitet.

Utredningen anger att kommunernas möjlighet att agera för målgruppen begränsas av bristfälliga resurser och hög personalomsättning. Detta är dock inte unikt för kommuner utan förekommer även hos statliga myndigheter. SKR anser inte att ett ökat statligt ingripande och en ny myndighet kan ses som något som i sig medför ökade resurser och personalkontinuitet.

Socialtjänsten, liksom andra verksamheter inom den offentliga välfärden, har stora utmaningar med både kompetensförsörjning och bristande tillit, varför varje förslag som kan minska yrkets attraktivitet eller uppfattas knyta socialtjänsten närmare samhällets brottsbekämpande instanser måste övervägas med stor försiktighet. Även om MUK:s verksamhet inte handlar om påföljder utan om förebyggande sociala insatser framstår det som uppenbart, vilket också danska utvärderingar visar, att förfarandet kan uppfattas så av barn och vårdnadshavare när nämnden består av en domare, en polis och en kommunal tjänsteperson, och den statliga delen av uppföljningen (eventuellt) genomförs av Kriminalvården.

Risken för ytterligare bristande tillit till och ökade hot mot socialtjänstens personal måste också lyftas som en risk i relation till frågan om personalkontinuitet. Utredningen resonerar ensidigt om att när en statlig aktör fattar besluten kan det komma att freda socialtjänsten från sådana konsekvenser. Så kan det bli, men det kan lika gärna sakna betydelse eller få negativ inverkan då det fortsatt är socialnämnden som ansvarar för verkställigheten av besluten. Det finns dessutom risk att ett minskat beslutsmandat för socialnämnden påverkar socialtjänsten negativt genom att dess auktoritet undergrävs och att den upplevs som irrelevant jämfört med MUK. När fler (tvingande) åtgärder, som socialtjänsten själv har bedömt som obehövlige eller olämpliga, kan komma att behöva verkställas

enligt MUK:s handlingsplan kan också socialtjänstpersonal komma att uppleva maktlöshet och vantrivsel i arbetet.

Det kan också finnas skäl att särskilt peka på att det är i de kommuner där mångårigt arbete med målgruppen har gjort att väl fungerande samverkansformer mellan exempelvis polis och socialtjänst nu faktiskt finns som MUK troligtvis kommer att vara mest framträdande i form av flest ärenden. Kommuner har i dialog med SKR lyft farhågor om risken för att väl fungerande arbetssätt och samverkansstrukturer slås sönder om en ny ordning med MUK skulle införas.

SKR anser mot det ovan angivna att förslaget inte utgör en proportionerlig inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande